

Új nézőpontok a művészetekben –út a szimbolizmus felé

Előzmények, okok:

- világnézeti válság –a meglévő nézőpontokkal képtelenek leírni a világot és benne önmagukat
- megrendül az ember hite (Istenben, a fejlődésben, a közösségekben, a világban)

Jellemzők

- újraértelmezik a valóságot, vágy a teljesség megragadására
- a látvány hatása megnő a befogadóra; a pillanatnyi benyomások fontosabbak lesznek, mint maga a látvány (impresszionizmus)
- megpróbálják a valóságban rejlő lényegét megragadni, azokat többletjelentéssel (konnotációval) megtölteni; más oldalról: a valóság fogalmiságát, annak többes jelentését vagy éppen megfoghatatlanságát ábrázolni (szimbolizmus)
- a valóságot élet és halál egységének értelmezni – a romlást, a bomlást, a pusztulást az élet részének tekinteni – dekadencia (főképpen a szimbolizmusban)
- a látvány helyzetét kiszélesíteni (zeneiséggel megtölteni –impresszionizmus, szecesszió; meseszerűbbé, formailag erőteljesebbé tenni – szecesszió)
- az irodalom művészetté kezd válni, leszűkül az elfogadási köre
- az új művészeti ábrázolások együtt éltek a meglévőkkel is – ez a párhuzamos jelenlét hozta létre a sokféle nézőpont létrejöttét a művészetben (művészeti sokszínűség) – irodalom és költészet különválasztása

Megjelenési formák:

- saját értékeket és önmagukat romboló életmódjuk, művészeti szerepvállalás mindenek felett (hagyományos értékek megtagadása, háttérbe szorítása)
- a valóság mélységének, megragadásának érzékenysége – bonyolult képi rendszerek festészetben és irodalomban
- a művészetben alkalmazott szimbólumok (a valóság jelképiségének megragadása) – Baudelaire: az életünk „jelképek erdeje”
- zenével telített valóság (verszene, életzene) – megrögzött sémáktól megszabadított költői nyelv (ami azért megőrizte a formaiságot): nyelvvel kifejezett zeneiség (alliterációk, asszonáncok, belső rímek, magán- és mássalhangzók fogalmisága, érzeti ereje (egész, hideg, meleg stb.)
- színek, hangulatok ereje megnő
- újraértelmezett és új fogalmak bekerülése a művészetbe
- a meghaladva tagadás filozófiájának hirdetése (a festészet megtagadja az akadémizmust, az irodalom a régi költészeteszményt)
- a teremtő szubjektum szerepe megnő

Szimbólum, jelképek: a képhez, a tárgyhoz (általában a valóság egy eleméhez) többletjelentés kapcsolódik (ez lehet egyedi vagy általános, a közösség számára elfogadott) – a szimbolizmus először a költészetben jött létre

egyedi: a kép önmagán túlmutatva szimbólummá teljeseedik (például az üres villamost kora reggel az üres utcákon a magány és az elidegenedés szimbólumának értelmezem)

közösségi: általános (fa, kenyér, víz), vallási (Jézus-kereszt, ostya), történelmi (horogkereszt, vörös zászló), egyéb közösségi (fehér zászló, a gyász színei, közlekedési jelek, időjárési jelek) szimbólumok

Az új költői ábrázoláson alapul a l'art pour l'art parnasszista előretörése vagy éppen a magyarországi Nyugat nemzedék létrejötte.

Szimbólumok a francia irodalomban

- ❖ természet (Baudelaire: Kapcsolatok –programvers): az élet temploma
- ❖ albatrosz (Baudelaire): a szabadság és a rabság, a költő, a költészet összetett szimbolikája
- ❖ állati dög (Baudelaire): az élet zenéje, körforgása
- ❖ ősz: a halál, a pusztulás szimbolikájának újraértelmezése
- ❖ hajó (Rimbaud): az élet tengerén hánykolódás, a világból kivetettség részegsége (szintén újraértelmezett kép – az ember és a hajó azonosítása – lásd Tóth Árpád: Elégia egy rekettyebokorhoz)

A művészet tele van szimbólumokkal. A XIX. századi irodalom újraértelmezi, kiszélesíti azokat. A szimbólumok minden kultúra alapjai, közösségi képei. A művészetben ezek önálló életre kelnek, eltávolodnak a valóságtól (de az igaz, hogy valóságghordozó szerepük megnő).

A szimbolizmus kiteljesedése több nemzeti irodalomban csak a XX. század elején következett be.

Akit érdekel!

Valerij Brjusov: *Tüzes angyal* – szimbolista regény

orosz szimbolizmus: <http://mek.oszk.hu/00500/00539/00539.htm>

<http://enciklopedia.fazekas.hu/irodalom/Szimbolizmus-magyar.htm>

Oláh Tibor (Fazekas)